

כיצד מברכין

ממרון רשכבה"ג
רבי חיים קניבסקי
שליט"א

ע"י כולל "אהבת שלום"
לקראת שמחת הנישואין
בבית מו"ר ראש הכולל שליט"א
אור לו' אדר תשע"ח

אדר תשע"ח

קונטרס זה הודפס ע"י רשכבה"ג מרן רבינו שליט"א בתוך הספר נחל איתן שנכתב וחובר ע"י מרן רבינו שליט"א עוד מימי נעוריו [עיין הקדמה נחל איתן] ומאחר שראיתי בזמן שלמדנו ענינים אלו ועוד, עם בני החבורה רבני הכולל אהבת שלום שליט"א כמה תועלת יש בזה החיבור לידע דרך וצורת הלימוד שמנחיל מרן שליט"א בכל ספריו לאסוקי שמעתתא בכל שיטות הראשונים והכל בישרות ובבהירות מופלאה, בקשתי רשות קמיה רבינו שליט"א להדפיסו מחדש ולהאדירו כפי שנהוג היום לטובת כל בני התורה המשתוקקים לעיין בדברי תורתו הק'. וכמבואר בגמ' נדרים דף עח. משה נהג בהם טובת עין ונתנה לישראל ונתן לי רשות ועבר עמנו על ההגהות והתיקונים וברכני מאוד עכ"ז.

אוצר החכמה

וכעת הגיע עת דודים בנישואי בני החתן החשוב עדיו לגאון ולתפארת ישראל הרב ר' אליהו מאיר עב"ג בת הגאון האדיר רבי אהרן וינר שליט"א נכדת המאור הגדול מדברנא דאומתא משיירי כנסת הגדולה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א שמקבץ ומרביץ לאלפי בני ישראל תורה ומוסר ודרכי העבודה.

נכון וישר להדפיס זה לכבוד השמחה כלה בלא ברכה... שע"י כיצד מברכין נזכה לכיצד מרקדין, ויזכו אאמו"ר שליט"א וביתו, ומורי חמי שליט"א ראש הישיבה וביתו ששלי ושלכם שלהם הוא, שנזכה כולנו לרוב ברכות ונחת דורות ישרים ומכל יוצ"ח.

ועת דודים תעורר אל למלט עם אשר שואל, אם על המלך טוב ינתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי שנזכה כל כלל ישראל לילך לאורו של רבינו מרן שר התורה שליט"א לאורך ימים ושנים מתוך בריאות ושלוה, להאיר עיניהם וליבם של ישראל, ולהוסיף עוד ועוד חיבורים בתורה ואורחות יושר לתועלת בני התורה די בכל אתר ואתר, ונזכה עמו לקבל פני משיח צדקנו אמן.

דוד חפץ

כולל אהבת שלום

תוכן הענינים

סימן א.	בענין הברכות על איזה מברכין בעל ועל איזה בל'	ה
סימן ב.	דעת ר"ת	י
סימן ג.	דעת הריב"א ודעת רבינו פרץ	טז
סימן ד.	דעת הרמב"ן	כא
סימן ה.	דעת ההשלמה	כו
סימן ו.	דעת המאירי	ל
סימן ז.	דעת הרמב"ם	לד
סימן ח.	דעת הראב"ד	מ
סימן ט.	דעת מגדל עוז ^{אוצר החכמה}	מב
סימן י.	דעת התוס' רי"ד	מג
סימן יא.	קיצור י' שיטות	מד
סימן יב.	דעת הירושלמי	מו
סימן יג.	בנוסח "על מצות"	מח

כתבתי בעזה"י קונטרס זה זמן רב

בענין הברכות על איזה מברכין בעל ועל איזה בל'

בביאור י' שיטות שיש בזה ואעתיקנו הנה בקיצור קצת בס"ד

סימן א

בענין נוסח הברכות על איזה מברכין בעל ועל איזה בל'

אוצר החכמה

אלו המצות שמצינו שמברכין עליהן, מהם לבו"ע, ומהם יש דעות בזה. *

(ירו' דמאי פ"ה ה"ב וע"ש דכשכוללן כאחת י"א
דמברכין ברכה א') **וכן מעשר עני** (ר"ש מע"ש
פ"ה מ"א) **תרומת הלשכה** (ירו' פ"ג דשקלים)
חיבוט ערבה (ירו' סוכה פ"ד ה"ג לחד מ"ד)
הדלקת נר שבת ויו"ט (ירו' מובא באו"ז סי'
שס"א) **עירובין** (ירו' מובא באו"ז ח"ב סי'
שמ"ז וכ' הרמב"ם שמברכין בין על עירובי
חצרות ושתופי מבואות ועירובי תחומין ועירובי
תבשילין) **מים אחרונים** (זוהר חדש רות מ"ז
א' לגירסא אחת) **מעקה** (שאלתות עקב סי'
קמ"ה ובאו"ז ח"א סי' רכ"ה הביא כן בשם
ירושלמי) **פדיון נטע רבעי** (שאלתות קדושים
סי' ק') **הלל** (סדר רב עמרם גאון ורמב"ם ספ"ג
מחנוכה) **קידוש ידים ורגלים במקדש** (סדר
רב עמרם גאון בהגדה ש"פ) **ספירת העומר**
(תשוה"ג שע"ת סי' רמ"ד ורי"צ גיאור בשם
הגאונים ורמב"ם ספ"ז מתמידין) **יבום** (עיטור

תלמוד תורה (ברכות י"א ב') **ציצית**, **תפילין**,
נטילת ידים (ברכות ס' ב') **נר חנוכה** (שבת
כ"ג א') **מילה** (שבת קל"ז ב') **סוכה**, **לולב**,
שחיטה, **טבילה**, **שופר**, **ביעור חמץ**
(פסחים ד' ב') **מצה**, **מרור** (פסחים קט"ו א')
אכילת פסח וזבח (פסחים קכ"א א') **פדיון**
הבן (שם ב') **מגילה** (מגילה כ"א א') **קדושין**
(כתובות ז' ב' ועי' ירו' פ' ה"ג) **ברכת**
כהנים (סוטה ל"ט א') **קריאת כתובים**
(סופרים פי"ד) **הקרבן זבחים ומנחות**
(תוספתא פ"ה דברכות) **כיסוי הדם** (תוספתא
פ"ו דברכות) **קריאת המועדים ותיקון מדות**
ומשקלות (ירו' ברכות רפ"ו ל"מ וכ"כ
באבודרהם שער ג' בשם ר"י בן פלט לברך על
קביעת המועדים) **מזוזה** (ירו' פ"ט דברכות ה"ג)
פדיון מע"ש (ירו' ספ"ק דמאי) **הפרשת**
תרומה ומעשר ותרומ"מ ומע"ש וחלה

* מרו של"ט"א כתב המצוות לפי סדר הש"ס בבלי וירושלמי ושיטות ראשונים.

מצורע ועל בהן ידו ומעשה מנחות (ראב"ד מובא באבודרהם שער ג') אכילת תרומה וכן כל מתנות כהונה שיש בהן קדושה (רמב"ם סוף ה' תרומות וריש ה' ביכורים) ק"ש (לדעת רב עמרם מובא ברא"ש ריש ברכות כשהוא יוצא יד"ח בק"ש שעל המיטה) ראשית הגז ומתנות כהונה וקידוש אפר חטאת והזאה (רוקח סי' שס"ו) קימה מפני זקן ונתינת צדקה והלואה לעני (לד' רבנו אליהו בפסקיו לזרעים והובא ג"כ בפ"י חרדים בירו' ר"פ כיצד מברכין) על ט"ו עבודות כהונה (רמב"ן בסה"מ שרש י"ב) קידוש השם (ריקנטי מובא בק"נ פסחים ז' וכ"כ המאירי מובא בד"ת יו"ד סי' קנ"ז ס"ק כ"ב) עקירת ע"ז (מהרש"א ברכות נ"ז ב').

שער כתובה יבמין בשם ר"י אברצלוני ומובא ג"כ בטור אה"ע סי' קס"ו) סמיכה ותנופה (רש"י עירובין נ' א' ובתמים דעים סי' קע"ט כ' שאין מברכין על סמיכה והגשה וצ"ע) טבילת כלים (ס' הפרדס לרש"י ה' פסח סי' קכ"ו ותוס' ע"ז ע"ה ב' ד"ה אי) פדיון פטר חמור (תוס' בכורות י"א א' ורא"ש שם) ספירת שמיטה ויובל (תוס' כתובות ע"ב א' וראב"ד ור"ש משנך בתו"כ בהר פ"ב) שלוח הקן (ראב"ד בתמים דעים סי' קע"ט ורוקח סי' שס"ו ותשו' הרשב"א ח"ג סי' רפ"ג ועי' שד"ח מערכת ברכות אות ט"ז) הדלקת מנורה (ראב"ד פ"א מברכות) הקרבת קרבנות וזריקה והקטרה ושאר מעשיהן ועריפת עגלה ויציקת שמן על תנוך אזן

כל ברכות אלו יש מהן שנוסח הברכה בהן בעל, ויש מהן שנוסח הברכה בל', ויש מהן שיש דעות בזה, ויש מהן שלא הוזכר כלל נוסח הברכה שלהן.

ואלו שנוסח הברכה שלהן בעל (מהן לכו"ע ומהן במחלוקת שנוי').

09/09/2018 חתך

על דברי תורה (טור או"ח סי' מ"ז וכג"י הרי"ף בפ"ק דברכות) על קריאת שמע (על ק"ש שעל המטה, לד' רב עמרם מובא ברא"ש ריש ברכות כשיוצא בה ידי ק"ש) על הדלקת נר שבת (לד' הריטב"א פ"ק דפסחים) על מצות עירוב (ירושלמי מובא באו"ז ח"ב סי' שמ"ז ובהגמ"י פ"ו מיו"ט וכ"ד רמב"ם פ"א מעירובין ופ"ו מיו"ט) על ביעור חמץ (למסקנת הגמ' פסחים ז' ב') או על מצות ביעור חמץ (ירו' פ' כל שעה) על ביטול חמץ (טור או"ח סי' תל"ו) על אכילת מצה ועל אכילת מרור (פסחים קט"ו וכ"פ רמב"ם פ"ח מחו"מ) על אכילת

על נטילת ידיים (ברכות ס' ב') או על טבילת ידיים או על שטיפת ידיים (מרדכי ברכות פ' א"ד וטור או"ח ס"ס קנ"ט) או על נקיות ידיים (רא"ש ברכות ס' ב' ואו"ח סי' ד' סכ"ב) על רחיצת ידיים (על מים אחרונים לד' הראב"ד פ"ו מברכות ונזכר ג"כ בזו"ח רות דף מ"ז א' לגירסא א' ע"ש) על רחיצת ידיים (על קידוש יו"ר במקדש, סדור רב עמרם גאון בהגדה ש"פ) על מצות ציצית (על ט"ק, נמוק"י ה' ציצית בשם הריטב"א) על מצות תפילין (על תש"ר, ברכות ס' ב' מנחות ל"ו א', ולד' ריב"א יש לברך במצות תפילין" כמ"ש הרא"ש פ"ק דפסחים)

ע"ז) על קביעת מזוזה (לד' ר"ת, ק"נ פסחים ז' ב' וכ"כ רמב"ם פ"א מברכות) או על מצות מזוזה (ירו' פ"ט דברכות ה"ג) על קביעת מעקה (לד' ר"ת, ק"נ פסחים ז' ב') או על המעקה (בה"ג ריש ה' מזוזה ושאלתות עקב סי' קמ"ה) או על עשיית מעקה (רמב"ם פ"א מברכות) על המילה (שבת קל"ז ב' ויש מחלקים בין אבי הבן לאחר) על פדיון הבן (פסחים קכ"א ב') על פדיון פטר חמור (תוס' בכורות י"א א') על פדיון מעשר שני ועל חילול מע"ש (ירו' ספ"ק דדמאי) על פדיון נטע רבעי (רמב"ם פ"א ממאכ"א הי"ז) או על פדיון הכרם (שאלתות קדושים סי' ק') או על חילול הכרם (תלמידי הר"י ר"פ כיצד מברכין) או על פדיון רבעי (שו"ע יו"ד רצ"ד) על הפרשת תרומות ומעשרות (לד' הרא"ש פ"ק דפסחים) ועל תרומה בעצמה על הפרשת תרומה (רמב"ם פ"א מברכות) או על התרומה (לד' השאלתות ר"פ צו) על העריות (כתובות ז' ב') על בעילת [וברמ"א ביאת] יבמה או על כניסת יבמה (טור אה"ע סי' קס"ו) על קביעת המועדים (אבודרהם שער ג' בשם ר"י בן פלט) על המצות (לחד מ"ד סוכה מ"ו א').

פסחים ועל אכילת זבחים (לגי' רש"י פסחים קכא א') או על אכילת הפסח ועל אכילת הזבח (רמב"ם פ"ח מחו"מ) על ספירת העומר (רמב"ם ספ"ז מתמידין) על ספירת שני השמיטה או על ספירת שני היוכל (ראב"ד תו"כ פ' בהר פרשה ב') על תקיעת שופר (לד' הרא"ש פ"ד דר"ה סי' י' בשם ר"ת וכ"ה בספר הישר) על נטילת לולב (סוכה מ"ו א') או על מצות לולב (פסיקתא רבתי פ"ג ב' וכ"ה בבמדב"ר פי"ד) על מצות הדלקת נר חנוכה או על מצות זקנים (לד' הירוש' פ' לולב הגזול וכן פסק בס' תניא מובא בחי' אנשי שם פ"ק דפסחים) על מקרא מגילה (מס' סופרים פי"ד) או על מצות קריאת מגילת אסתר (פס"ד פי"ג א') או על מקרא כתובים (מרדכי פ"ד דמגילה והגהות מנהגים ה' פורים) על השחיטה (פסחים ז' ב') על כיסוי הדם (תוספתא פ"ו דברכות וירו' פ"ט דברכות ה"ג) על קידוש השם (ריקנטי מובא בק"נ פ"ק דפסחים) על הטבילה (פסחים ז' ב') על טבילת כלי או כלים (מרדכי סוף ע"ז בשם רשב"ם טור יו"ד סי' ק"כ) או על הטבלת כלים (ס' הפרדס לרש"י ה' פסח סי' קכ"ו) או על טבילת כלי מתכות (הגהות הרא"ש סוף

ואלו הברכות שנוסחתן בל' (מהן לכו"ע ומהן במחלוקת שנוי').

לעשות מזוזה (לד' הירוש' פ' הרואה ה"ג) לעסוק בדברי תורה (ברכות י"א א') לברך את עמו ישראל באהבה (על ברכת כהנים, סוטה ל"ט א') להטביל את הידים (תר"י ברכות פ' א"ד) להדליק נר של שבת ויו"ט

להתעטף בציצית (ברכות ס' ב') או להתלבש בציצית (על טלית קטן, ב"י אור"ח סי' ח' בשם י"א) להניח תפילין (על תש"י, ברכות ס' ב' מנחות ל"ו א') לעשות ציצית, לעשות תפילין, לעשות סוכה, לעשות לולב,

(או"ז סי' שס"א בשם ירו' ותוס' ורא"ש שבת כ"ה ב' בשם רב עמרם) לקרות בכתבי הקודש (הקורא בכתובים מס' סופרים פי"ד ונראה דהיינו כשהיו מפטירין בכתובים כדא' שבת קט"ז ב') להניח עירוב (לד' י"א מובא ברמב"ן פסחים ז' בל') לגמור את ההלל (הגמ"י שם ותוס' סוכה שם) לבער חמץ (לחד מ"ד פסחים ז' ב') לאכול מצה (לדעת הראב"ד פרק י"א מברכות ורא"ש פ"ק דפסחים) לאכול מרור (עי' פסחים קי"ד ב' ובר"ן שם ובראב"ד פי"א מברכות) לאכול הפסח ולאכול הזבח (תוספתא סוף פסחים וכ"כ רש"י בזבחים ל"ז א' ובברכות מ"ח ב' ובש"א ט' י"ג (ולא כמ"ש בפסחים) וכ"כ רשב"ם בפסחים קכ"א א') לשמוע קול שופר (ירו' מובא ברא"ש פ"ד דר"ה) או לתקוע בשופר (שאלתות סוף ברכה) לישב בסוכה (פסחים ז' ב') ליטול לולב (רמב"ם פי"א מברכות במבדך לפני נטילה) להדליק נר של חנוכה (לגמ' דידן שבת כ"ג א') לעקור ע"ז מארצנו (מהרש"א בח"א ברכות נ"ז ב' ומובא בהגהות רעק"א או"ח סי' רכ"ד) לקבוע מזוזה (שאלתות עקב סי' קמ"ח ובה"ג ה' מזוזה ורי"ף ה' מזוזה וכ"ה בגירסת הר"ש סירליאו בירו' ברכות פ"ט ה"ג) לדור בבית שיש בו מזוזה (לד' מג"א סי' י"ט) לעשות מעקה (רמב"ם

פי"א מברכות) לקום מפני שיבה ולהדר פני זקן (לד' רבנו אליהו בפסקיו לזרעים) למול את הבן (באבי הבן לד' הרמב"ם פי"א מברכות) למול את הגרים ולמול את העבדים (שבת קל"ז ב') להכניסו בבריתו של א"א (שם) לפדות את הבכור (בפודה עצמו, רמב"ם פי"א מביכורים) להפריש תרומות ומעשרות (תוספתא פ"י דברכות וירו' פ' הרואה) [ועיין בפירוש הר"י בן מלכי צדק תרומות פרק א משנה ו' שכתב אקב"ו לתרום] להפריש חלה (ירו' מובא באו"ז סי' רצ"ה וכ"ה כבה"ג ה' חלה) או להפריש חלה מן העיסה (ר"ש חלה פ"ב מ"ג וטור יו"ד סי' שכ"ח) להפריש תרומת שקלים (מלאכת שלמה פי"ג דשקלים בשם הראב"ד) לאכול תרומה (רמב"ם סוף ה' תרומות) לקדש את האשה (לדעת י"א, מאירי פ"ק דפסחים) לבעול יבמה (לדעה א', עי' ב"ח אה"ע סי' קס"ו) לשחוט על פסחו וקדשיו (רמב"ם פי"א מברכות) להקריב זבחים ולהקריב מנחות ולאכל זבחים (תוספתא פ"ה דברכות) להדליק את המנורה (ראב"ד פי"א מברכות) לשמור חוקיו (לבני מערבא ברכות מ"ד ב' ועי' באה"ע ס"ס קס"ט) [לתת מחצית השקל (פירוש התפילות לר"י בר יקר חלק ב' עמוד ע"ג)].

והטעם למה חילקו חכמים נוסח הברכות, מהם בעל, ומהם בל', האריכו כזה הרבה הראשונים ז"ל כל א' לפי דרכו ועיקר דבריהם סובב הולך על הסוגיא דפסחים ז' ב'. וממוצא דבריהם למדנו כזה י' שיטות.

והם: (א) דעת ר"ת. (ב) ודעת ריב"א המובא ברא"ש פ"ק דפסחים. (ג) ודעת הרמב"ן והר"ן והריטב"א [ונקרא במאירי בשם חכמי הדורות]. (ד) ודעת בעל ההשלמה [מובא

במאירי בשם גדולי הדורות ובס' מגן אבות]. ה) ודעת המאירי עצמו. ו) ודעת הרמב"ם (לפ"ד המאירי ולפ"ד הכ"מ). ז) ודעת המגדל עוז. ח) ודעת הראב"ד. ט) ודעת שלטי הגבורים בשם ריא"ז בשם ס' המכריע מבעל תוס' רי"ד [סי' ס"א] ומוכא ג"כ במאירי בשם י"א. י) ודעת רבנו פרץ (בתוס' הר"פ).

וכתבו הראשונים (עי' שלטי הגבורים) שעל כל השיטות נשאר קושיות. ומה שעלתה בידינו נכתוב בס"ד ונבאר רוב הברכות אצל כל א' מהשיטות והשאר ישמע חכם ויוסף לקח.

נכתב המאירי ז"ל כל הכללים דוקא בברכת המצות אבל בברכת הנהנין והשבח אינן לא בעל ולא בל', ועוד כתב כל הכללים אינם אלא במטבע קצר אבל במטבע ארוך כגון קידוש היום והבדלה וברכת אשר גאלנו אינן לא בעל ולא בלמ"ד].

ומעתה נתחיל לבאר כל השיטות בס"ד.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 8

סימן ב'

אתר החכמה

דעת ר"ת

[והוא בספר הישר סי' רנ"ט (ובדפוסים חדשים סי' ש"מ) ומועתק בתמים דעים סי' קע"ט ובס' המכריע סי' ס"א
 [וכן הוא דעת הראב"ד בשם הרמב"י מובא ברמב"ן], ומוכא ג"כ בכל הראשונים בסוגיא זו ברא"ש ורמב"ן ומדרכי
 ומאירי ובתוס' ר"ש משנן ותוס' רבנו פרץ וס' המכתם וכן מובא באבודרהם שער ג' וכמגן אבות להמאירי ענין
 ח' ובאו"ז סי' קל"ט ובארחות חיים סוף ה' ברכות].

יש בה ה' כללים.

כלל א) מצוה שנמשכת מברכין לעשות.

כגון לעסוק בדברי תורה שנמשך זמן ת"ת, וגריס לעסוק ולא כגי' הרי"ף על ד"ת, ומיושב קושית המכריע *.
 להתעטף בציצית שנמשך הזמן שהוא מעוטף.
 להניח תפילין שנמשך הזמן שמונחים.
 לישוב בסוכה שנמשך זמן הישיבה.
 להכניסו בכריתו של א"א כ"כ ר"ת בס' הישר, ומילה עצמה חשיב שם בין המצות שאין נמשכות (ומדוע מברכין בלהכניסו), ונראה דדעתו דברכת להכניסו הוא על היותו מהול וזה נמשך כל ימי חייו אבל ברכת על המילה הוא על מעשה המילה עצמו וזה אינו נמשך לכן מברך בעל, אבל הרא"ש כתב טעם אחר על ברכת להכניסו משום שהוא ברכת השבח ונראה דלא ניחא לי' חילוק ר"ת בזה.

להדליק נר של חנוכה משום שצריך שיעור להשים בו שמן כמדת חצי שעה, וצ"ע דבהגמ"י פ"ג מחנוכה אות ב' הביא בשם ר"ת דקי"ל שא"צ שיעור [אך אם מדליק לאחר זמן, לכאורא צריך שיעור ממ"ג דלתירוץ קמא בגמרא אין צריך להדליק כלל ולתירוץ בתרא צריך שיעור] ועי' ברא"ש.
 ונראה דה"ה להדליק נר של שבת ויו"ט שגם בו צריך שיעור עד הסעודה עי' או"ח סי' רס"ג ס"ט, ומיושב קושית האבודרהם **.

וכן להדליק המנורה שגם בו צריך שיעור שידלוק כל הלילה.
 לקרוא את ההלל משום שמפסיקין לענות ראשי פרקים נחשבת מצוה נמשכת לא כמו מגילה, כ"כ הרא"ש ובוזה מיישב מה שהק'

* שהקשה דדברי תורה הוי מצוה נמשכת ומברכין בעל.

** שהקשה מדוע מברכין להדליק הרי אינה מצוה נמשכת.

ר"י במרדכי ורמב"ן ואו"ז ושאר הראשונים***, וע"ש עוד טעם על הלל ויתבאר לק' כלל ג'.

לכרך את עמו ישראל באהבה נראה דמקרי ג"כ נמשכת מה"ט שמתחלקת לג' ברכות ועונין אמן אחר כל א'.

לשמוע קול שופר שנמשך על סדר הברכות אח"כ, כ"כ הרא"ש, ונראה שכתב כן ליישב דעת ר"ת להמברכין לשמוע קול שופר אבל ר"ת עצמו ס"ל לכרך על תקיעת שופר כמפורש בס' הישר וכ"כ הרא"ש עצמו בשמו בפ"ד דר"ה, וצ"ל דס"ל דזה לא מקרי נמשך כיון שאותן התקיעות שעל סדר הברכות א"צ הברכה דברכת התפלה פוטרותן כמש"כ המאירי.

לקבוע מזוזה לעשות מעקה כ"כ הק"ג בדעת ר"ת (רק במעקה כתב על וצ"ע), אבל המאירי כתב דלפ"ד ר"ת מברכין על קביעת מזוזה ועל עשיית מעקה, וצ"ע למה לא נקרא מצוה נמשכת ומשום שקיום המצוה הרי נמשך כמו ציצית ותפילין, וצ"ל דס"ל דל"ד לציצית ותפילין שלבוש על גופו וכל רגע בידו להוציאו ולכן מקרי שמעשה המצוה נמשך אבל במזוזה ומעקה שהן קבועין בבית נהי שקיום המצוה נמשך אבל מעשה המצוה אין נמשך, (תדע דבציצית ותפילין וסוכה אם לא בירך מיד מברך אח"כ כמש"כ הרמב"ם פ"א מברכות ה"ה אבל במזוזה ומעקה מסתבר דאין מברך אח"כ שאין עושה כלום,

ומצאתי בספר עקרי הד"ט ה' מזוזה סי' ח' שנחלקו בזה האחרונים ועי' במ"ב סי' תרע"ו סק"ד בשם תשו' רעק"א דאחר שהדליק נ"ח אין יכול לברך וטעמו שכבר נגמר המעשה, וע"ע בסי' רס"ג במ"ב ס'ק כ"א ובבה"ל (שם), ונר חנוכה נמי אף שאין עושה מעשה כיון שעומד לכבות ואין מכבה מקרי נמשך וצ"ע, ועי' במגן אבות שהקשה על ר"ת ממזוזה ומעקה וצ"ע.

לקרות בכתבי הקודש מס' סופרים פי"ד, ונראה משום שמצות קריאת ההפטרות הוא משום ת"ת ומצות ת"ת מצוה נמשכת ול"ד לקריאת המגילה שהיא משום פרסומי ניסא. לעשות מזוזה תפילין ציצית סוכה לולב לדעת הירושלמי פ' הרוואה ואף דלא קי"ל כן מ"מ בנוסח הברכה אין חולק, ונראה דהטעם משום דהעשי' הוא ההתחלה של המצוה והמצוה באה אחרי' ולכן מקרי נמשכת ואע"ג שעל לולב עצמו מברכין על.

להקריב זבחים להקריב מנחות כדאי בתוספתא דברכות וי"ל דמקרי נמי נמשכת שההקטרה נמשכת כל הלילה עי' תוס' יומא כ"ב א' ד"ה בראשונה.

לקדש את האשה לדעת י"א שהביא המאירי, וי"ל דאתי גם לר"ת דחלות הקדושין נמשכין ול"ד לעירוב דאין חל אלא ברגע בין השמשות ושוב א"צ לו, אך לפמ"ש"כ לעיל גבי מעקה ומזוזה לדעת המאירי צ"ע גם כאן.

*** שהקשו מדוע בהלל מברכין בלמ"ד מ"ש ממגילה.

כלל ב) מצוה הנעשית מיד מברכין על.

אוצר החכמה

על פדיון הבן. על הטבילה. על טבילת כלים אע"ג דההיתר נמשך כנ"ל גבי שחיטה. על נטילת ידים, על מקרא מגילה ע"ל החילוק בין זה להלל.
על אכילת מצה, על אכילת מרור כ"כ בהדיא בס' הישר ודלא כהסוברים לאכל מצה ומרור.

על הפרשת חלה, על הפרשת תרומה ומעשר, וכן גי' השאלות ר"פ צו, ומיושב קושיית אבודרהם ומאירי *, וכ"ה בהדיא בס' הישר לר"ת.

על קביעת מזוזה ועל קביעת מעקה כ"כ המאירי לדעתו וע"ל מש"כ בזה.

על נטילת לולב, על ספירת העומר ונראה דה"ה על ספירת שני היובל לד' הראב"ד בתו"כ פ' בהר דומיא דספירת העומר דאע"ג דכל יום יש מצוה אין זה מצוה נמשכת דכל יום מצוה בפ"ע דהא מברכין כל יום ואפי' להסוברים דהכל מצוה א' מ"מ כיון שמברכין כל יום א"כ אין הברכה רק להספירה דהאידיגא.

על מצות עירוב שהקנין רק ברגע של בין השמשות.

וכן יברכו על פדיון מע"ש ונ"ר, על פדיון פטר חמור, על אכילת הפסח והזבח כגי' רש"י בפסחים קכ"א א' והרמב"ם בפ"ח

על ביעור חמץ, ובס' המכריע הקשה דהא נמשך שכל הפסח צריך להיות מבוער ואם מצא חמץ צריך לשרפו, ועוד הקשו דהא הברכה נמשכת גם על השרפה דלמחר, וכתב בקרבן נתנאל דבאמת ביעור חמץ מקרי מצוה נמשכת אלא דתקנו בה על ביעור להודיע חידוש בברכותיו וכמש"כ הרא"ש לפני זה. וצ"ע דא"כ מ"ש בביעור חמץ דתקנוה ולא בשאר המצות, ומש"כ הרא"ש מתחלה להשמיענו חידוש בברכותיו הוא למאן דלית ל"ה הני כללי, וכן משמע לשון הראשונים.

ונראה דר"ת ס"ל דמצות ביעור חמץ הוא הבדיקה שע"ז מבערו מהבית ועל מצות השרפה דלמחר לא תקנו ברכה, והא דאם מצא חמץ בביתו בפסח צריך לבערו הוא מצוה אחרת ואפשר דאז צריך לברך פעם אחרת על הביעור וכדעת הסוברים כן עי' מ"ב סוף סי' תל"ה.

על המילה כבר כתבנו לעיל מה שמחלק בין ברכת על המילה לברכת להכניסו.

על השחיטה אע"ג דההיתר נמשך גם אח"כ מ"מ מעשה המצוה בודאי נגמרה מיד.

על כיסוי הדם, על תקיעת שופר כ"כ בהדיא בס' הישר וכ"כ הרא"ש בשמו בר"ה פ"ד סי' י', והרא"ש בשמעתין יישוב לשיטתו גם להמברכין לתקוע עיין לעיל.

* שהקשו על ר"ת הרי חלה ותרומה אינה מצוה נמשכת.

במקדש], ועל חיבוט ערכה, ועל סמיכה ותנופה וזריקה והקטרה, ועל ק"ש, ועל ביטול חמץ, ועל ראשית הגז ומתנות כהונה וקידוש אפר פרה והזאה וקימה מפני זקן ונתינת צדקה והלואה לעני להסוברים לברך בכל אלו.

מחו"מ, ומיושב קושית הרמב"ן והמאירי *. וכן יברכו על תרומת הלשכה, ועל קדושין, ועל קריאת המועדים, ועל תיקון מדות ומשקלות [אע"ג דהתקון נמשך אבל הבדיקה והסידור נגמרת וצ"ע] ועל רחיצת ידים [על מים אחרונים וקידוש יו"ר

כלל ג') ומצוה שאין חובה תמיד לא שייך ב' על.

התקנה מתחלה היתה לקרות לכשנגאלין מצרתן ואח"כ תקנו ג"כ על המועדים ולכך נשאר נוסח הברכה כמו שהי' קודם. אבל לכאור' הוא תמוה דהא כמה ברכות אינן חובה תמיד ומברכין עליהן בעל כמו נט"י ושחיטה וכסוי הדם וטבילה וטבילת כלים ועירוב ופדה"ב ומילה וחילול מע"ש ונטע רבעי והפרשת תרו"מ ואכילת זבחים ומזוזה ומעקה.

אמנם יפה אמר ידידי הר"ד וינטרוב נ"י דס"ל להרא"ש דכל מצוה שבדרך הרגיל הוא דרכו להיות זה נקרא חובה תמיד שכרגיל אדם אוכל וצריך ליטול ידיו ובשבת צריך לערב וכשצריך בשר שוחט ומכסה הדם וכשתולש פרותיו מעשרן ומחלל ג"ר ומע"ש וסתם אדם נושא אשה ומוליד וצריך מילה ופדה"ב וכן כולם מקרי חובה תדיר ולא בא אלא להוציא כה"ג שאינו אלא על צרה שלא תבא שאין בדרך העולם צורך שתבא ח"ו רק במקרה וע"ז ל"ש לומר על.

כלל זה כתב הרא"ש ליישב הקושיא מהלל וז"ל ומה שאין מברכין על קריאת הלל ואנו מברכין על מקרא מגילה היינו טעמא לפי שקוראים את המגילה בלא הפסק אבל בקריאת ההלל מפסיקין והצבור עונין ראשי הפסוקים ועוד דאמרי' בפסחים דעיקר קריאת הלל תקנו נביאים הראשונים לקרותו על כל צרה שלא תבא על הצבור לכשיגאלו גומרין את הלל הלכך שייך ב' האי לישנא לקרות את ההלל דכל מצוה שאינה חובה תמיד לא שייך ב' על עכ"ל. ונראה דהני ב' טעמים אינם ב' תירוצים שחולקים אהדדי מדלא כתב א"ג רק ס"ל להרא"ש דשניהם אמת.

ובאור סברתו הב' דעל דבר שאינו חובה תמיד לא שייך לומר צונו על זה דמשמע שאנו מצווין שיהא כן ונעשה המצוה ואינו כן רק אם קרה מקרה רק אומר צונו לקרוא היינו שאם קרה סיבה זו אנו חייבין עתה לקרוא ההלל, ואע"ג שאנו קוראין ההלל בכל המועדים אין זה מעיקר התקנה דעיקר

* שהקשו דרי פסח וזבח אינה מצוה נמשכת.

זוה מקרי רגיל דדרך לקנות עבדים וגם גרים דלא הגלה הקב"ה את ישראל בין האומות אלא כדי שיתוספו עליהן גרים (פסחים פ"ז ב').

ויש לעי' בברכת נתינת צדקה והלואה לעני לדעת רבנו אליהו אם זה מיקרי תדיר חובה כיון דכתיב כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, וצ"ע.

ובענין ברכת עגלה ערופה יתבאר לקמן בעז"ה.

ונראה דלפ"ז גם על שלוח הקן ועל יציקת שמן על המצורע ועל קידוש השם ועל עקירת ע"ז ואולי גם על יבום נלהסוברים שצריך לברך ע"ז יברכו על כולם בל' שכל אלו אינם רגילין בדרך העולם.

ואולי בזה יתיישב ג"כ ברכת למול את הגרים והעבדים שנתקשו הראשונים בזה [ע"ל כלל ד'] דג"ז אינו דבר התדיר בדרך העולם, אבל הרא"ש כתב טעם אחר לזה וכן ר"ת כדלקמן ומשמע דס"ל

כלל ד) וברכה שלא נתקנה ביחוד על מצוה זו רק לשבח אין מברכין על,

וברכת על העריות צ"ל שאינה ברכת השבח רק ברכת המצות כדעת כמה ראשונים (עי' רא"ש פ"ק דכתובות), ויש לעיין א"כ למה מברך שאסר לנו ולא על מצות קידושין, ועי' כתובות ז' ב' מאן דחתיים מידי דהוה אברכת פירות ואברכת מצות כו' ולמאן דחתיים אתי שפיר דכבר כתבנו לעיל בשם המאירי דבמטבע ארוך אין כללים אלו אבל מאן דלא חתים צ"ע בזה, ואולי הוא ס"ל דהוא ברכת המצות והחיות ס"ל דהוא ברכת השבח והוא מטבע ארוך וצ"ע, שוב ראיתי בראשונים בכתובות ז' ב' שנתנו טעמים למה נוסח הברכה כך ע"ש.

כלל זה כתב הרא"ש ליישב הקושיא מלהכניסו בבריתו של א"א, וכבר כתבנו לעיל בכלל א' דר"ת עצמו כתב טעם אחר ע"ז אך להרא"ש לא ניחא לי' טעם ר"ת ע"ש, ובזה יש לתרץ ג"כ ברכת למול את הגרים שהיא כנגד ברכת להכניסו דהא מעיקרא מברך על המילה ואח"כ למול את הגרים לגירסתו וכ"כ הריטב"א בהדיא בשם ר"ת, ואמנם אית דל"ג שם ברכת על המילה ועי' בראשונים ס"פ ר"א דמילה וברא"ש שם, ויש לומר שזהו ג"כ טעם בני מערבא דמברכי בתר דמסלקי תפילייהו לשמור חוקיו אע"ג דסילוק התפילין אינה מצוה נמשכת משום שהיא ברכת השבח וכנ"ל וצ"ע.

כלל ה) ובשני ברכות על מצוה א' אף שאין שיהוי מברכין על גמר המצוה, על.

שם שי"א לברך "במצות תפילין" אבל ר"ת לא ס"ל כן ולכן נתן טעם ע"ז. ולכאורה הי' יכול לתת טעם זה ג"כ על ברכת להכניסו

והטעם בזה נראה שלא רצו לתקן על דבר א' ב' ברכות בנוסח א', וזהו טעם שמברכין על של ראש על מצות תפילין וועי' ברא"ש

וברכת למול את הגרים דאחר שמתחלה ברכו ברכת על המילה א"א לתקן השני בלשון ל' שלא להיות ברכות שוות ולמה הוצרכו טעמים אחרים, וי"ל דהתם כיון שהן בב' אנשים ל"ש טעם זה רק בתפילין ששניהם באיש א' שייך זה. ועי"ל דדוקא במצוה נמשכת דשייך בה ג"כ על תקנו השני בעל כדי לשנות אבל באינה נמשכת דל"ש בה כלל לעשות כמ"ש הרא"ש לא אמר דהשני בלעשות, ואולי בזה י"ל טעם ג"כ המברכין על טלית קטן על מצות ציצית דאחר שנתקן על טלית גדול להתעטף שוב לא רצו לתקן על הט"ק בנוסח זה, אמנם לא דמי דכאן אין המצות תכופות כמו בתפילין שמוכרח להיות תכופות. ונראה דר"ת באמת ס"ל לברך להתלבש בציצית על ט"ק כמו שהביא בב"י סי' ח' בשם י"א ועי' תשב"ץ ח"ב סי' מ'. וברכת שעשה נסים שאחר נ"ח הוא ברכת השבח ולא ברכת המצות ותקנוה בשביל הרואה שאינו מדליק, וכן ברכת אשר בחר בנו שמברכין אחר לעסוק בד"ת הוא ברכת השבח. ע"כ שיטת ר"ת ז"ל.

ולענין ברכת עגלה ערופה לפי מה שביארנו בכלל ג' דכל מצוה שאינה חוב תמיד ואינו בהווה במנהג העולם מברכין בל' א"כ בודאי כאן יברכו ב"ד הגדול כשבאין למדוד אקב"ו למדוד, וכן בעריפה יברכו לערוף, ואע"ג דכתבנו בכלל ה' דכשיש ב' ברכות על מצוה א' מברכין על השני בעל כבוד הוכחנו שם דדוקא כשנעשין באדם א' וא"כ כאן אפי'

נחשוב הכל למצוה א' הרי המדידה בב"ד הגדול והעריפה בב"ד של אותה העיר נוע"ל סי' י"ב ס"ה], וכן ברחיצה יברכו לרחוץ [ע"ל סי' י"ד ס"ב], וכן באמירת הפרשה יברכו בין הכהנים ובין ישראל לקרות הפרשה [ע"ל סי' ט"ו ס"א ג'],

אך יל"ע דהב"ד שערפו והם צריכין ג"כ לרחוץ הידים כדלק' סי' י"ד א"כ הו"ל ב' ברכות על מצוה א' ויצטרכו לומר בעל, אך אפשר כיון דהזקנים מברכין בל' אין לשנות הברכה בין הב"ד להזקנים, אך לפ"ז הזקנים שרחצו וקורין אח"כ הפרשה יצטרכו לברך על מקרא.

אמנם נראה דכאן שהם ענינים נפרדים ל"ש כלל ב' ברכות שוות דדווקא בתפילין ששתיהן הברכה על התפילין והי' הנוסח שוה לגמרי לכן היו צריכין לשנות אבל כאן שזה על העריפה וזה על הרחיצה וזה על האמירה שאין הנוסח שוה כלל אפי' אם נימא שהכל מצוה אחת פשיטא שאין שייך זה כלל וזה ברור בעזה"י.

וכ"ז לפי ביאור הרא"ש בשי' ר"ת וכו"ה באבודרהם, אבל בתוס' ר"ש משנן ובארחות חיים העתיקו בשיטת ר"ת דהלל היא מצוה הנמשכת, ומשמע דס"ל רק כהתי' הראשון של הרא"ש דמשום שמפסיק בה באמירת ראשי פרקים מקרי נמשכת ולית להו התי' השני, ולפ"ז במדידה שאין בה הפסק לא מקרי נמשכת וכמו קריאת המגילה וצריך לברך על המדידה וכן בשאר המצות שבעגלה ערופה.

וכתב הק"נ בפ"ה דפסחים דעלמא נהוג כשיטת ר"ת ז"ל.

סימן ג'

דעת הריב"א ודעת רבינו פרץ

(דעת הריב"א מובא ברא"ש פ"ק דפסחים ובמרדכי ובתוס' ר"ש משאנץ ותוס' רבנו פרץ שם ובאו"ז סי' קל"ט ה' ברכות ובס' המכריע סי' ס"א, וכפי המבואר ברא"ש שמישב כל מה שהקשו הראשונים על שיטה זו).

ה' כללים בדעת הריב"א

כלל א) מצוה שא"א לעשותה ע"י שליח מברכין לעשות.

כגון להניח תפילין, ובתפילין של ראש ס"ל לברך ג"כ במצות תפילין כמש"כ הרא"ש. להחזיק בציצית, ועל טלית קטן נראה דלא ס"ל ברכת על מצות ציצית רק להתלבש בציצית כמ"ש הב"י בס"י ח'. לאכל מצה, לאכל מרור, לעסוק בד"ת כגירסתו ולא כג' הרי"ף. לקרוא את ההלל משום שצריך לענות ראשי פרקים ול"ד למגילה כמ"ש הרא"ש. לשמוע קול שופר משום שהברכה על השמיעה והשמיעה א"א לעשות ע"י אחר, כ"כ הרא"ש, אבל בתוס' הר"פ כתב משמו לברך על משום שיכול לשמוע מאחר וצ"ע, ושם נוסחתו על תקיעת שופר כדעת ר"ת כמ"ש הרא"ש בפ"ד דר"ה. לישב בסוכה לאכול הפסח והזבח כגירסת רש"י והרמב"ם.

וי"ל דהא דהכהן יכול לעשות שליח הוא דווקא על קרבנותיו שמצוה להקריב בעצמו ע"ז יכול לעשות שליח אבל כהן שחל בית אב שלו והוא צריך להקריב היום קרבנות של ישראלים אין יכול לעשות שליח אחר במקומו לעשות שגם הכהן אחר מצווה

לברך את עמו ישראל באהבה, ומכאן ראי' דא"א לצאת ברכת כהנים ע"י שומע כעונה דלא כהג"ר בצלאל בס' ראשית ביכורים סוף סימן ד'.

לסמוך שא"א ע"י שליח כמבואר במנחות

כמותו ואפי' יתן לכהן שאינו ממשמר של היום (וכמ"ש הרמב"ן סברא זו לענין מילת גרים כדלקמן) דאע"ג שנחלקו לבתי אבות ומשמרות מ"מ אם מקריב בודאי שיש לו מצוה, וממילא ל"ש שליחות ע"ז כלל. [העירוני דבב"ק שם קאמר אם היה טמא בקרבן ציבור וכו' ומבואר דגם בק"צ יכול לעשות שליח].

ואין לומר דעכ"פ אם הקרבן שלו הרי שייך שליחות ואז יברך על הקרבתו ולא להקריב כיון שיכול לעשות שליח, וא"כ לעולם יברכו על הקרבה כמש"כ הרא"ש לענין טבילה דכיון דאיכא טבילת כלים שאפשר ע"י שליח שוב לא חילקו בברכה ותקנו לעולם על הטבילה. דזה אינו דגם בכהן שמקריב קרבנו מברך להקריב דנהי דיכול לעשות שליח על המצוה המיוחדת שעל הבעלים להקריב מ"מ המצוה הכללית שעל כל כהן להקריב קרבנות ע"ז אין שייך שליחות וכשמקריב בעצמו הקרבן יש לו מלבד המצוה שעליו להקריב קרבנו גם המצוה של כל כהן ועל מצוה זו אין יכול לעשות שליח וממילא צריך לברך להקריב.

ואין להקשות הרי הריב"א למד סברא זו של שליחות מהסוגיא דפסחים ז' ב' דקאמר לא סגי דלא עביד כמש"כ הראשונים והרי שם אמרו פסחו וקדשיו מאי איכא למימר ומשני ה"ג ומשמע דסתם כהן שמקריב מברך על משום שיכול לעשות ע"י אחר, די"ל דהריב"א רק סמך על עיקר הסברא אבל לא על כל הפרטים שמבואר שם וכמש"כ הרא"ש וזו היא קצת סברת הש"ס ע"ש

שהרי למסקנא א"צ לסברות אלו תדע דע"כ לא סמך על סוגיא זו דהא הסוגיא מחלקת בין מילת בנו לאחר ואילו הריב"א כתב דאם במקום אחד מברכין בעל כבר תיקנו בכל המקומות בעל כדי שלא לחלק וכנ"ל.

ולפי מה שביארנו ה"ה בכל מצות הכהנים כמו תרומת הלשכה והדלקת המנורה וט"ו עבודות כהונה ויציאת שמן על המצורע בכולם יברכו לעשות וכ"ש על קידוש ידים ורגלים במקדש שאם רוצה לעבוד מחוייב בזה [ומסתמא מברך שם עובר לעשייתו לא כמו בנט"י לסעודה שגזרו משום יוצא מביה"כ שאין ידיו נקיות כמש"כ התוס'].

ואולי יש ליישב בזה ג"כ ברכת למול את הגרים שהרי כל ישראל מצווין ע"ז ולא שייך לעשות שליח שהשליח מצווה מעצמו ולכן מברך למול ולא דמי למילת בנו דשייך לעשות שליח שהשליח אין מצווה.

שו"מ בעז"ה סברא זו ברמב"ן ס"פ ר"א דמילה וז"ל ואפשר דמילת גר חובה גמורה על המל ובעי לברוכי למול דהא לא מתעבדא ע"י שליח אלא כל דמהיל מצוה דנפשי עביד עכ"ל.

לכנוס היבמה להסוברים לברך ע"ז. לקדש השם כדעת השל"ה ולא כדעת הריקנטי המובא בק"נ.

לשמור חוקיו כשמסלק התפילין. ועל ק"ש שעל המטה כשרוצה לצאת ידי ק"ש אם ס"ל דצריך לברך יברך לקרות ולא כמ"ש הרא"ש ריש ברכות בשם רב עמרם.

כלל ב) מצוה שאפשר לעשות ע"י שליח מברך על.

מזוזה, על עשיית מעקה.

על פדיון הבן ומוכת שאפשר ע"י שליח, וע"י יו"ד סי' ש"ה ס"י ברמ"א ובאחרונים שם, וע"י בכורות נ' א' רב אשי שדר ל' לרב אחא כו' בפדה"ב משמע ג"כ דמהני שליחות. על הפרשת תרו"מ, על פדיון מע"ש ונ"ר, על פדיון פטר חמור, על מצות עירוב, על אכילת תרומה.

ואם ס"ל ברכת קדושין יברכו על הקדושין ולא לקדש וכן מברכין על העריות.

על נתינת צדקה, על הלואה לעני, על שלוח הקן דאפשר ע"י שליח וצע"ק.

על קריאת המועדים בזה צ"ע דאפשר דכל הב"ד שנכנסו לזה צריכין לומר ואם סגי במקצתן אפשר שאין מוציאין את השאר בזה ול"ש שליחות וע"י בריש סנהדרין עיבור השנה כו' וצ"ע.

על תיקון מדות ומשקלות זה בודאי ב"ד יכולין לעשות ע"י שליח.

על עקירת ע"ז.

על התנופה דמהני שליחות דהא מבואר בתוספתא דמנחות פ"י השולח קרבנו ביד אחר כהן מניף על ידו משמע דהוא מדין שליחות אלא דצריך דווקא כהן. וכן הביא ראי' מרן החזו"א זצ"ל מהירושלמי שהביאו התוס' בסוטה י"ט א' ד"ה וכהן דסוטה גידמת ב' כהנים מניפין על ידה, והא דקאמר שם בירו' מביא מפה כו' ולא קאמר ע"י שליח משום דמצוה בו יותר מבשלוחו.

על המילה, והא דמברכין להכניסו בבריתו (וכבר הקשה כן בס' המכריע על שיטת ריב"א) נ' משום דעיקרה נתקנה בשביל האב, ואף שהאב יכול לעשות שליח גם על מצותו ע"י יו"ד סי' רס"ה ס"ט אבל הברכה להכניסו צריך לעשות בעצמו וגם הדרך לברכה בעצמו מפני חביבות המצוה וכמש"כ לק' כלל ה' ולכך תקנוה בל', ואפשר דס"ל שאם אין האב שם אין אחר יכול לברך ברכה זו ע"י רמ"א ר"ס רס"ה.

ומה שמברכין למול את הגרים מבואר עפ"מ ש"כ לעיל שכל מצוה שמוטל על כל ישראל ל"ש שליחות בזה שכל א' מצווה ע"ז וכל העושה עושה המצוה שהתורה חייבתו ולכן מברכין לעשות, וע"י בראשונים ס"פ ר"א דמילה עוד טעמים.

על ביעור חמץ, ולהסוברים לברך ג"כ על בטול חמץ תלוי בדעות המובא במ"ב סי' תל"ד סקט"ו אם אפשר לבטל ע"י שליח.

על מקרא מגילה שהברכה על המקרא והקריאה אפשר לשמוע מאחר ע"י רא"ש וק"נ.

על טבילת כלים.

על ספירת העומר שהש"ץ מוציא, ונראה דה"ה על ספירת שני שמיטה ויובל שהב"ד מברכין דאע"ג דל"ש שליחות בזה שמוטל על הבית דין כנ"ל מ"מ א' מהב"ד מברך ומוציא את כולם וצע"ק.

על השחיטה, על כיסוי הדם, על קביעת

אוצר החכמה

09/09/2018 תחא

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 18

אם ב"ד של העיר יכולין לעשות שליח ובוזה תלוי ג"כ נוסח הברכה [וע"ל סי' י"ב ס"ה], וברחיצת ידיים כיון שא"א לעשות שליח דהא המצוה על זקני העיר יברכו לרחוץ ול"ד לנט"י דכאן א"צ ניגוב כדלק' סי' י"ד ס"ד וגם ל"ש לעשות כאן כמו בנט"י משום לא פלוג כמש"כ הרא"ש שכאן אין נוסח הברכה שוה שזה על רחיצה וזה על נטילה ויתבאר לק' סי' י"ד ס"ב, ועוד דהא על מים אחרונים ועל קידוש ידיים ורגלים במקדש מברכין לרחוץ לדעה זו כנ"ל, וכן על מקרא הפרשה יברכו לקרות דל"ש כלל שליחות וע"ל סי' ט"ו ס"א ג'.

ובתוס' רבנו פרץ הביא דעת ר"פ דמצרף ב' השיטות של ר"ת ושל ריב"א דדוקא במצוה שיש שיהוי וגם לא אפשר ע"י שליח אז מברך לעשות אבל אם חסר חד מהם מברך על, ובוזה מיישב ממצה ומרור ונ"ח וציצית ע"ש, ולענין עגלה ערופה יל"ע בזה אם לא ס"ל כלל ג' של ר"ת דמצוות של ע"ע לכאור' אין בהן שיהוי דגם המדידה היא בלא הפסק, ולפי שלא נתברר כל הפרטים בשיטתו לא נוכל להאריך בזה.

מברך" ושם "לעשות ציצית" משמע דמאן דמברך מברך לעשות. וי"ל דכיון דאמרו שם בירו' העושה מזוזה לעצמו אומר לעשות כו' משמע דווקא לעצמו אבל כשעושה לאחר אין לו מצות העשי' שמצוה זו מוטלת דווקא על עצמו (עי' בה"ל סי' תרנ"ו ד"ה אפי') וע"ז אין שייך שליחות ולכך מברך לעשות, ומ"ש בירו' שם העושה לאחרים מברך לעשות לו סוכה לשמו, עי' ברא"ש פ"ד דסוכה ה"ג דגרים על עשיית סוכה וכ"ה בכל בו ה' ברכות גבי ציצית ועדיין צ"ע. ע"כ שיטת הריב"א ז"ל.

ולענין עגלה ערופה לדעה זו

י"ל לפי מה שביארנו בכלל א' דכל המצות המוטלות על הכהנים אף שסגי שא' מהן יעשה מקרי שא"א לעשות ע"י שליח א"כ גם כאן במדידה שמוטל על ב"ד הגדול אף שרק ג' או ה' מב"ד הגדול יוצאין מקרי שא"א לעשות ע"י שליח [וע"י שליח אחר בהדיא מיעט בגמ' הן ולא שלוחיהן] א"כ צריך לברך למדוד.

ולענין עריפה נסתפקנו לקמן סי' י"ב ס"ב

סימן ד

דעת הרמב"ן

(בפ"ק דפסחים וכ"ה דעת הר"ן והריטב"א שם וכן בחידושי הר"ן ובנמוק"י ובאבודרהם שער ג' וכן מוכא שיטה זו במאירי בשם חכמי הדורות וכמגן אבות בשם הרמב"ן).

הערה

יש בה ו' כללים.

כלל א) כל מצוה שהיא חובה על עצמו ואף שאחר יכול לעשותה במינוי שליחות ומדעתו מברך בל'.

על השמיעה וזה א"א ע"י אחר ע"י ר"ן.
לאכל הפסח והזבח, לאכל מצה, לאכול
מרור.

להפריש תרו"מ וחלה משום שא"א אלא
ע"י שלוחו שהוא כמותו, ומשמע מזה דמה
דזכות היא לו לא מהני בזה דהא גבי עירוב
כתבו דמברך על משום שאחר יכול לערב
שלא מדעתו משום דזכות הוא לו, וכבר
נחלקו בזה הראשונים וע"י הראשונים ברפ"ב
דב"מ בסוגיא דכלך אצל יפות וכיו"ד סי'

שכ"ח ס"א ברמ"א ואחרונים וצ"ע.
לקרוא את ההלל משום שצריך לענות ראשי
פרקים ל"ד למגילה כ"כ הריטב"א.
לעסוק בד"ת ואבודרהם תי' ג"כ טעם
המברכין על ד"ת משום שא' יכול להוציא
הרבים יד"ח וע"י ריטב"א.

לקרות בכתבי הקודש אולי מפני שקריאת
ההפטרה הוא בכלל ת"ת וכנ"ל ולפ"ד
האבודרהם הנ"ל צ"ע.

לברך את עמו ישראל באהבה.
להקריב זבחים להקריב מנחות כ"ה

כגון להתעטף בציצית ועל טלית קטן צ"ל
דס"ל ג"כ "להתלבש בציצית" כמ"ש בב"י
סי' ח'.

אך צ"ע דהנמוק"י וכן הריטב"א הם
מהסוברים כשיטת הרמב"ן כנ"ל והנמוק"י
עצמו כתב בה' ציצית בשם הריטב"א לברך
על מצות ציצית, ואפשר דמצות ציצית
נקראת מצות רשות דמברכין עלי' על
כדלקמן כלל ו' דהא קי"ל חובת גברא ואם
אין מתעטף בטלית אין חייב אך מ"מ לפי
שמצוה להתעטף בציצית בשעת תפלה כמ"ש
רמב"ם סוף ה' ציצית ואחר שנתעטף יש עליו
חיוב לעשות ציצית וגם אמרו בעידן ריתחא
ענשינן דמיא לחובה ומברכין להתעטף אבל
ט"ק שאינו אלא שלא ישכח המצות דמיא
לרשות ומברך על מצות וצ"ע.

להניח תפילין על תש"י, ומה שמברכין על
תש"ר על מצות ע"ל כלל ד'.

לישב בסוכה ולא מקרי שכבר הותחל
המצוה כמ"ש הר"ן.

לשמוע קול שופר משום שהברכה נתקנה